
КРЕАТИВНИТЕ ИДЕИ В ПРАКТИЧЕСКОТО ОБУЧЕНИЕ ПО ТУРИЗЪМ – МОТИВИРАЩ ФАКТОР ЗА ЗНАНИЯ И УМЕНИЯ В ИНДУСТРИЯТА НА ПРЕЖИВЯВАНИЯТА

Доц. д-р Соня Алексиева
Нов български университет

Резюме: Добрите резултати от висшето специализирано обучение са в основата на успешното развитие на туристическия бизнес в съответствие със световните тенденции. Процесите на обучение и формиране на компетенциите на кадрите в туризма, са част от очакваната синергия между теорията и практиката. Спецификата на знанията в професионално направление „Туризм“ изисква все по-активно и по-привлекателно за студентите практическото обучение, особено в контекста на дигиталната компетентност, която налагат реалните потребности на туристическия пазар днес. В публикацията се анализират някои креативни идеи в практическото обучение по туризъм в НБУ, които мотивират студентите за повече знания и умения в индустрията на преживяванията.

Ключови думи: туризъм, висше образование, практическо обучение, креативност, образователен капацитет.

CREATIVE IDEAS IN PRACTICAL TOURISM TRAINING: A MOTIVATING FACTOR FOR KNOWLEDGE AND SKILL ACQUISITION IN THE EXPERIENCE INDUSTRY

*Assoc. Prof. Sonya Alexieva, Ph.D.
New Bulgarian University*

Abstract: *Achievements in specialized higher training are at the basis of success in developing the tourist business in accordance with world trends. The process of knowledge and competence acquisition by students of tourism is part of the synergy that is expected to exist between theory and practice. The specificity of knowledge taught in tourism as a professional field needs that practical training be more active and attractive, especially in the context of digital competencies required by today's tourism market. This paper analyzes some creative ideas for practical tourism training at the New Bulgarian University that can motivate students to acquire more knowledge and skills in the experience industry.*

Key words: *tourism, higher education, practical training, creativity, educational capacity.*

Динамичните и все по-сложни промени в развитието на туризма, свързани с глобализацията, последствията от икономическата криза, климатичните, демографските проблеми, пренареждането на туристическите дестинации, тероризма, дигиталната конкуренция на платформите за продажба на стоки и услуги, претенциите на „новите“ туристи и др., рефлектират неизбежно и върху най-ценния ресурс – човешкият фактор, който осигурява качеството на обслужването в туризма. В Националната стратегия за устойчиво развитие на туризма (2014-2030 г.) се отделя важно място, както на един от основните проблеми в сектора, свързан с наемането и задържането на квалифицирани кадри, така и на състоянието на професионалното и висшето образование.

Проблемите с човешките ресурси, които се извеждат в стратегията за осигуряването на висококвалифицирани, качествени кадри за туристическия сектор, поставят трудни въпроси, които обаче, „трябва да се разглеждат комплексно, както от позицията на международния и вътрешния пазари и спецификата на труда в този сектор, така и от позицията на процесите на обучение и формиране на компетенциите (уменията) на различните специалисти в професионалните и образователно-квалификационните степени“¹.

Анализът на проблемите на висшето образование се фокусират върху зависимостта на туристическия бизнес „в голяма степен от висшето специализирано обучение, за да може да

¹ Актуализирана национална стратегия за устойчиво развитие на туризма, 2014 – 2030 г., Министерство на туризма file:///D:/Users/Pr/Downloads/Strategy-Draft_MT-NSURT-ObshtObsjrdane.pdf (10.06.2018)

се развива в съответствие със световните тенденции, да решава стратегически въпроси за пазарно присъствие и доходност, да съдейства за опазване на уникални природни и антропогенни ресурси, предоставяйки качествени услуги с помощта на висококвалифицирани професионалисти². Различни обаче, са гледните точки към важното партньорство между туристическия бизнес и университетите.

От една страна, сред слабите страни на България като туристическа дестинация е фактът, че „заплащането на заетите в туризма се задържа на ниско равнище, което води до изтичане на квалифицирани кадри от индустрията“, се подчертава в стратегията. Заедно с това, имиджа на страната като евтина туристическа дестинация; сезонността в сектора, мобилността на работната сила; бавното израстване в кариерното развитие; туристите с нисък социален статус и др., не мотивират студентите по туризъм да избират българския пазар на труда.

От друга страна, за да имат конкурентно предимство в контекста на нарастващите изисквания на бизнеса към кадрите, те трябва да имат не само добри теоретични знания, но и макар и малък, но реален опит в практическото обучение, още преди дипломирането си. Това означава извън лекционните курсове студентите да търсят повече креативни идеи, нестандартни подходи при разработването на проекти, участие в инициативи на туристическия бизнес, срещи и дискусии в професионална среда и др.

Ясен ориентир пред университетите и бизнеса

Този сложен процес, обаче, в една все по-динамично променяща се среда в развитието на българската икономика и в частност - туризма, е двустранен. В него участва, от една страна, университетите, които трябва да включват изискванията и реалното участие на представителите на бизнеса в програмите/практиките по туризъм. Постоянна активност се изисква и от туристическите компании/организации, които трябва да доказват с конкретни действия/ангажименти устойчивата си

² Пак там, стр.720

политика за партньорство в подкрепа на програмите по туризъм. Защото „за да бъдат конкурентноспособни, университетите, заедно и в партньорство с организациите, трябва да се превърнат в реално учещи се консорциуми, фокусиращи своите усилия към развитие на нови компетенции, знания и практически умения“³.

Част от тези възможности се реализират в рамките на извънаудиторните занятия в НБУ, обвързани с разработването на конкретни проекти, задания и казуси в различни курсове от учебните програми по туризъм. Разнообразието от включените в тях практически курсове (семинари, практики, самостоятелни работи...), както и стажовете в рамките на извънаудиторните учебни форми, се допълва и от други формати, които университетът активно подкрепя и в творческата, и във финансовата част на реализацията им.

Сред тях са пътуващи семинари, лично участие в бизнес инициативи, проекти и събития на туристическия бизнес или неправителствения сектор в туризма. „Мотивиране на студентите за участие и реализация в съвместните инициативи на бизнеса и университетите - изграждането на екипност в работата, повишаване на капацитета, мотивиране на студентите за реализация на проектни предложения и прояви с бизнеса, са ясен ориентир пред университетите и бизнеса, в усилията им за реализиране на общи цели, свързани с изграждане и формиране на трайни връзки и взаимоотношения“⁴.

Постоянните контакти и активното сътрудничество между бизнеса, неправителствения сектор, туристическите компании, конкретните туристически обекти и др. с програмите по туризъм в НБУ (вкл. в КК „Албена“⁵), са в основата на десетки реализирани инициативи, които естествено допълват теорията в аудиторните лекционни курсове.

³ Борисова, Л. Засилено взаимодействие между университетите и бизнеса - В сб. „Развитие на висшите училища в контекста на европейските изисквания за качество на образователните услуги“, (съст. Теодора Георгиева). Ботевград: Издателство на МВБУ, 2017, с. 507

⁴ Пак там с. 720

⁵ Франкофонската програма в кк „Албена“ на НБУ обединява БП „Мениджмънт на хотелиерството и ресторантьорството“ и МП „Управление на луксозното

Хотелиерството и ресторантьорството са сред най-динамичните и трудните сфери в туризма. В нея днес протичат редица промени, пряко обвързани с тенденциите в икономическите процеси и нагласите на пътуващите хора в сложния свят на иновации и нови технологии. Наличието на феномени като нискотарифните авиокомпании, символи на „новата икономика“ като airbnb, uber и др., обуславят промените към качеството на услугите и професионализма на персонала в туризма.

Големите приноси на споделената икономика за обществото, засягат както съществуването/приходите на традиционните индустрии, така и избора/защитата на обикновения потребител. В туризма той сам избира, резервира, експериментира и споделя оценката за своето пътуване. Големият потенциал на споделената икономика, променя не само света на туризма - стойността на продадените през платформите стоки и услуги през 2015 г. в ЕС (според последното поръчано от Европейската комисия изследване на PwC), възлиза на €28 млрд.⁶, като обемът расте средногодишно с 25%. Променят се изискванията към професиите в туризма: към подготовката и компетентността на персонала, към качеството и сигурността, към персонализирането на услугите. Бъдещето на споделената икономика изисква нови професии, не само в туризма, както и бърза адаптация към технологичното развитие на бизнеса.

Могат ли университетите да реагират и осигуряват все по-бързо нови програми, специализирано обучение и професионална адаптация на студентите към до скоро монополизираните сектори на световната индустрия? Като задължителна част от образователната програма в туризма⁷, новите знания,

хотелиерство“ на НБУ. Създадена е през октомври 1997 г. като проект на френското посолство в България, в отговор на искане от „Албена“ АД в сътрудничество с българското и френското образователни министерства - програмата отбеляза 20-годишнината си през април 2017 г.

⁶ Виж повече на : Николов, Д., Петков, Е. Укротяване на споделената икономика - В: сп. Икономист, бр. 23 - <http://economist.bg> (30.05.2018)

⁷ Алексиева, С., Стамова, С., Стажовите на студентите по туризъм - активно партньорство между университетите и бизнеса - В: Годишник на Департамент „Администрация и управление“, НБУ. София: Издателство на Нов български университет, т.2, 2017.

уменията и рефлексите на кадрите са следвани от приоритизиране на студентските стажове с фокус върху практиката в реална среда, както и от нови инвестиции, креативни идеи и познаване на добри практики в образованието за успешна професионална реализация.

В рамките на тяхното реализиране е полезно да се обобщят някои креативни идеи в практическото обучение по туризъм в НБУ, които допълнително мотивират студентите за бъдещите им професии. Кои са най-интересните дейности в извънаудиторните или практическите курсове, които предлагат подходящи формати за бъдещите умения и компетенции на студентите?

1.Участие в съвместни инициативи, професионални обучения и туристически проекти

Участието на студентите от БП „Туризъм“ в европейския проект *SUSTOUR* („Интегриране на корпоративната социална отговорност в професионално образование и обучение в туристическата индустрия“) през октомври 2015 г., се дължи на поканата от Асоциацията на българските туроператори и туристически агенти (АБТТА). Проектът на дългогодишният партньор на НБУ е в консорциум с националните туристически асоциации на Великобритания, Холандия и Франция, Търговско-промишлената камара на Турция и Европейския център за екологичен и агротуризъм. Проектът има за цел⁸ да създаде условия за повишаване на екологичната, социална и икономическа устойчивост на европейската туристическа индустрия като цяло чрез разширяване професионалните компетенции в сектора относно отговорното туристическо развитие и корпоративната социална отговорност (КСО).

⁸ Дейностите по проекта включват провеждане на обучения по въпросите на устойчивото развитие, вкл. и на студенти от специалност „Туризъм“ от избрани висши учебни заведения в държавите-партньори в проекта. Инструментът, който се използва в тези обучения е водеща система за управление и сертифициране на устойчива туристическа дейност TRAVELIFE, призната през 2011 г. от ЕК като ключова отраслова инициатива в политиката на ЕС в сферата на туризма.

На организираната публична лекция „Интегриране на корпоративна социална отговорност в професионалното образование и обучение в туристическата индустрия“, със студентите от курса „Хотелиерство и ресторантьорство“, членове на Управителния съвет на АБТТА представят проекта, системата TRAVELIFE и възможността за успешно преминаване на обучение. Те могат да се включат в безплатно online обучение за мениджъри на устойчивото развитие в туристически агенции и да получат персонален сертификат за лични компетенции по въпросите на КСО и устойчивото туристическо развитие.

След самостоятелната работа на студентите от БП „Туризъм“ по темата и представянето на резултатите от участието им, те получават лично в НБУ сертификатите си от представителите на АБТТА. Сертификатът им осигурява директни предимства на пазара на труда, сред конкуренцията на все повече туристически фирми, които предпочитат да наемат персонал с основни познания и разбиране относно принципите на устойчивото развитие.

На практика инструментите на TRAVELIFE са не само полезна част от учебната програма и обучението на студентите по въпросите на устойчивия туризъм, но и възможност за включването им в реален европейски проект с колеги от бъдещите им професии. Тази поредна съвместна инициатива на студентите с АБТТА е продължение на участието им в Националните работни срещи между бизнеса и местната власт, по покана на асоциацията в Казанлък (2013 г.) и в Русе през (2014 г.).

„Планиран като „инструмент за постигане на една от стратегическите цели на АБТТА – перспективно и устойчиво туристическо развитие, форумът е признат като иновативна и ефективна формула за разширяване и надграждане диалога между основните групи участници на туристическия пазар: общините – основен фактор за изграждане на висококачествен и конкурентоспособен регионален туристически продукт; туроператорите, осигуряващи неговата пазарна реализация, и организациите, създаващи бъдещите професионалисти за туристическата индустрия“⁹.

⁹ Приключи Втората работна среща между бизнеса и местната власт - http://www.abtta.com/news_profile.php?ldata&lang_id=1&news_id=124&curr_node=20§ion=2 (20.06.2018)

Особено полезна с представянето на креативни идеи за развитието на специализираните видове туризъм и в частност – на религиозния туризъм, е срещата на студентите от БП „Туризъм“ и МП „Културен туризъм“ в Българска търговско-промишлена палата (БТПП) през януари 2015 г. Председателят на УС Цветан Симеонов и екипът на дирекция „Европейска интеграция и европейски проекти“, представят известния проект – RECULTIVATUR: неговата успешна реализация, изготвените информационни материали и филми, посланията към потребителите и др. Как се подготвят и реализират успешни европейски проекти, как се промоцират на международни и национални събития, как се използват новите информационни и комуникационни технологии за мултиплициране на комуникационните послания и др., са част от темите, които дискутират и разработват след посещението студентите в курсовите си проекти по теми, свързани с проекта.

В продължение на няколко години студентите от курсовете „Хотелиерство и ресторантьорство“ и „Туристическа реклама и връзки с обществеността“ на БП „Туризъм“, участват в глобалната инициатива на Hilton Worldwide - *Кариери@Хилтън*. Тя има за цел да запознае младите хора с различните кариерни възможности в бизнеса на гостоприемството. През месец май всички хотели от веригата по света отварят своите врати и посрещат гости от различни университети и училища. Десетки студенти от програмите по туризъм на НБУ до днес са посетили хотел „Хилтън - София“ и са участвали в работните срещи с екипа на хотела. Запознаването с дейността и успехите на веригата, възможността за лична комуникация с мениджърите и служителите, представянето на различните професии в хотелиерството и ресторантьорството и важната практическа информация от хотела, използват студентите за подготовка на презентациите и курсовите си проекти.

2. Участие в туристически изложения и борси

Всяка година студентите от бакалавърските и магистърските програми по туризъм участват в най-големите туристически изложения и борси у нас. Това са Международната туристическа борса „Ваканция и СПА ЕКСПО“ (София); Меж-

дународното изложение „Културен туризъм“ (Велико Търново); Международното изложение „Уикенд туризъм“ (Русе); Go2Balkans - B2B туристически форум под наслов „Балканиите - природа, история и култура“. Посещенията на студентите включват разглеждане на форумите и включването им в съпътстващите програми, където се дискутират най-актуалните теми в туристическата индустрия - от рекламата до новите дестинации, от образованието в туризма до сигурността на туристите.

НБУ е първият български университет, организирал три поредни години инициативата си за национална дискусия за проблемите във висшето образование по туризъм в партньорство с най-големия форум - Международната туристическа борса „Ваканция и СПА ЕКСПО“. В дискусията *„Висшето образование в туризма - много въпроси - малко отговори“*¹⁰ участват представители на министерства, асоциации, над 20 университета и колежи по туризъм, най-големите туристически организации в туризма, преподаватели и студенти. Ключово е участието във форума на мениджъри и собственици в туризма, които обсъждат нови идеи и предложения за сътрудничество между университетите и бизнеса. Организатор на дискусията е бившият департамент „Икономика и администрация“ на НБУ, който включва в подготовката на събитието и своите студенти по туризъм.

3. Участие в научни конференции, кръгли маси, творчески дискусии и др.

Участие в осемте междудепартаментни кръгли маси *„Проблеми на културния туризъм“* в НБУ взимат студенти от департаментите „Администрация и управление“, „Антропология“ и „Икономика“ в периода 2010-2018 г. Дискусиите и презентациите на експерти от държавни и културни институции, общини и музеи, са шанс за съвместна работа на преподавателите и студентите от университета. Многобройни са още участията на студентите по туризъм в кръгли маси и творчески дискусии в Пловдив, Русе, София, Сандански, Велинград и др.

¹⁰ Националната дискусия се провежда от 2007 до 2009 г. вкл. в рамките на МТБ „Ваканция и СПА ЕКСПО“ в НДК, зала 8. Модератори на панелите са проф. Радослав Цончев, доц. Ирена Бокова, Славянка Стамова, доц. Соня Алексиева.

В НБУ в две поредни кръгли маси през 2017 и 2018 г., организирани от университета съвместно с Регионалния център за опазване на нематериалното културно наследство в Югоизточна Европа под егидата на ЮНЕСКО, се включват студенти не само от София. През юни 2017 г. в НБУ кръглата маса е на тема: *„Проблемите на нематериалното културно наследство в образователните програми в българските университети“*. За участие в срещата са поканени специалисти, музейни експерти и преподаватели от различни сфери, които за първи път представят своите гледни точки към общ проблем – нематериалното културно наследство като образователни програми, подготовка на кадри и тяхната реализация в музеите.

През месец юни 2018 г. темата е *„Университетът среща музея: нематериалното културно наследство и неговото представяне и експониране“* (под знака на 2018 - Международната година на културното наследство). В дискусиата участват музейни експерти и преподаватели от Регионалния исторически музей - Русе, СУ „Св. Кл. Охридски“, ПУ „Паисий Хилендарски“, Регионалния етнографски музей - Пловдив и др.

Участие в семинара *„Ресторант на бъдещето“* през януари 2016 г. в хотел „Феста София“, дава възможност и на студентите по туризъм да научат повече за тенденциите и промените в ресторанта и кухнята на бъдещето. Следващо поколение системи за управление на ресторанти, кибер-пирати в кухнята, ресторант в облака, видими в глобалната мрежа и др., са сред темите, дискутирани от чужди и български експерти.

4. Участие в национални конкурси, състезания и др.

Преподаватели и студенти по туризъм от НБУ осем поредни години участват в *Международното изложение „Културен туризъм“ - Велико Търново*. Единственият специализиран форум за културен туризъм се организира от Общинска агенция по туризъм „Царевград Търнов“ в партньорство с Министерство на туризма, с домакин Община Велико Търново и със съдействието на Българската хотелиерска и ресторантьорска асоциация (БХРА) и Асоциацията на българските туроператори и туристически агенции (АБТТА).

През 2018 г. изложението отбелязва своето 15-то издание, което дава възможност на десетки културни и научни и институции, общини, музеи, Съвети по туризъм, неправителствени организации и др., с активното участие на държавата и бизнеса, да представят¹¹ в съпътстващата програма на форума своите обекти, проекти, експозиции и туристически продукти в културния туризъм.

Студентите по туризъм участват с преподавателите си в програмата на форума, където чрез презентации, кръгли маси, демонстрации, възстановки, изложби, прожекции, спектакли, представяне на книги и др. пред професионалната общност десетки общини, туристически сдружения, туроператори, фондации и музеи, представят във Велико Търново своите основни дейности, успехи, нови идеи, но и проблеми в културния туризъм. В рамките на пътуващите семинари за участие в изложението, с подкрепата на Бакалавърския факултет на НБУ и реализираните проекти към Фонд „Учебни програми“¹², студентите имат достъп до програмата на изложението и публичните прояви през дните на борсата в рамките на тридневната програма.

Тези нови познания и наблюдения обогатяват учебните програми и дават възможност за реален поглед към бъдещите професии в туризма. От една страна, успешно се представя в публичното пространство връзката на НБУ с бизнеса и туристическата гилдия. От друга – участието в пътуващите семинари представя студентите и техните знания и възможности пред туристическия бизнес в страната. НБУ се популяризира като първият български университет, който участва години наред в изложението и организира традиционната си кръгла маса с участието на свои преподаватели и студенти.

¹¹ Алексиева, С. Предизвикателства и нови практики в преподаването по туризъм и антропология (образователни и творчески акценти в кръглите маси на НБУ в периода 2007-2016 г.) – В: Юбилеен сборник „Антропология на Изток от рая“ (съст. М. Елчинова, В. Гарнизов). София: Издателство на Нов български университет, 2017, с. 346

¹² Алексиева, С., Учителите отварят вратата, ти трябва да влезеш сам...(В туризма – предизвикателството на най-трудните, интересните и творчески професии) – В: Университетски дневник, изд. НБУ, бр. 16, 2016, с. 22-23

В периода 2012-2018 г. в *Националния студентски конкурс за най-добра разработка на туристическа тематика*, който се обявява всяка година на МТИ „Културен туризъм“, участват много студенти по туризъм¹³ от НБУ. До днес шестима студенти по туризъм, с ментор доц. д-р Соня Алексиева, шест поредни години печелят награди в Националния студентски конкурс сред колегите си от много университети в страната. Това са:

- Ива Ламбова - БП „Туризъм“ (2013 г.)
- Цветелина Чорбаджийска - БП „Туризъм“ (2014 г.)
- Сергей Кирчев - БП „Туризъм“ (2015 г.)
- Ивайло Коцев МП „Културен туризъм“ (2016 г.)¹⁴
- Калоян Гергинов - БП „Туризъм“ (2017 г.)
- Екатерина Иванова - БП „Туризъм“ (2018 г.)¹⁵

Техните креативни идеи, представени в авторските им разработки, дават нестандартни гледни точки към решаването на различни проблеми в маркетинга и рекламата на туризма, предлагат професионални анализи и коментари по конкретни теми, вкл. за развитие на специализираните видове туризъм.

5. Посещения на туристически обекти и срещи с работодатели

Доброто партньорство между департамент „Администрация и управление“ (бивш „Бизнес администрация“) и много престижни туристически комплекси, хотели и музеи в страната е в основата на дългогодишните контакти за успешното

¹³ Пак там, с. 22-23

¹⁴ Студентът Ивайло Коцев от МП „културен туризъм“ на НБУ спечели първа награда в Националния студентски конкурс 2016 за най-добра разработка на туристическа тематика - <https://news.nbu.bg/bg/news/studentyt-ivajlo-kocev-ot-mp-kulturen-turizym-na-nbu-spechili-pyrva-nagrada-v-nacionalniq-studentski-konkurs-2016-za-naj-dobra-razrabotka-na-turisticheska-tematika!8477> (10.06.2018)

¹⁵ Награди на Националния студентски конкурс за най-добра разработка на туристическа тематика на МТИ „Културен туризъм 2018“ - официален сайт на Община Велико Търново - <https://www.veliko-tarnovo.bg/bg/novini/4329-nagradi-na-nacionalniya-studentski-konkurs-za-naj-dobra-razrabotka-na-turisticheska-tematika-na-mti-kulturen-turizm-2018> (10.06.2018)

практическото обучение по туризъм в НБУ. Много от креативните идеи и професионалните казуси, които мотивират студентите за повече знания и умения в индустрията на преживяванията, са резултат от многобройните им посещения и работни срещи през годините в София: в „Гранд хотел София“, „Арена ди Сердика“, „Кристъл Палас“, „Кемпински-Зографски“ и др. Пътуващите семинари във Велико Търново, Русе, Пловдив, Сандански, Хисаря, Велинград, Кюстендил, Панагюрище, Казанлък, Севлиево, Златоград и др., ги срещат с опита на много обекти – запазени марки на българския туризъм, с много музеи и атракции – символ на богатото културно наследство.

Стажовете на студентите по туризъм допълват наблюденията и първоначалния им опит в едни от най-трудните, но и най-предизвикателни професии в индустрията на гостоприемството. Директният контакт с практиката е среща и с проблемите, и с конфликтите на работното място. Студентите често споделят, че именно тогава виждат пропуските си в теоретичната подготовка: липса на знания, необходима информация, неефективна комуникация.

Експертите в туризма ги формулират като ключови грешки при държавната политика, публично-частното партньорство или капсулирането на частния бизнес: „Несъответствията между квалификация, умения и компетенции изискват активно участие от всички заинтересовани страни - на системно ниво (политики), на ниво предлагане (образование) и на ниво търсене (бизнес). Идентифицирането на ключови компетенции и умения с потенциал за създаване на нови работни места, заетост, ръст в производителността и/или конкурентоспособността не са национален или частен въпрос.¹⁶”

¹⁶ Воденска, М., Милева, Д., Попова, Н. Висшето образование по туризъм в България - традиции и иновации - В сб. „Развитие на висшите училища в контекста на европейските изисквания за качество на образователните услуги“ (съст. Теодора Георгиева). Ботевград: МВБУ, 2017, с. 397

Заклучение

Какви са реалните резултати от многобройните варианти на практическото обучение на студентите по туризъм? Те им помагат за участие в бъдещи проекти, стажове и разработване на креативни идеи въз основа на получените теоретични знания. Още в рамките на обучението им в университета¹⁷, студентите създават професионални контакти с ключови фигури в туристическия бизнес, музейната общност, държавните и общинските институции, които участват в изложението и неговите събития, както и със свои колеги от други университети. Имат възможност да се запознаят с мнението на водещи експерти и мениджъри в областта на туризма, хотелиерството, екскурзоводството, маркетинга, връзките с обществеността и др.

Изграждането на кариера в туристическата индустрия е свързано с разбирането, че академичното обучение по туризъм, извънаудиторните занятия и стажовете на студентите, трябва задължително да кореспондират с актуалните потребности на бизнеса - с туристическата практика в България и в света като цяло¹⁸. Идентифицирането на най-полезните за студентите практически форми на обучение, реализирането на ефективно партньорство с бизнеса, провеждането на изследвания, работни срещи, посещения на обекти и др., са в основата на успешните практики в реална среда извън университета.

Примерите от дългогодишния опит в практическото обучение на студентите по туризъм в бакалавърските и магистърските програми по туризъм в НБУ, доказват как реализирането на полезни креативни идеи ги мотивират за повече знания и умения в индустрията на гостоприемството. Синергията от натрупания опит, добрите примери, личната удовлетвореност, както и отличните резултати от оценяването им в учебния процес, им дават силен старт към трудните, но интересни професии в туризма.

¹⁷ Пак там, с. 346.

¹⁸ Маринов, В., Асенова, М., Воденска, М. и кол. Производственият стаж в обучението по туризъм в СУ „Св. Кл. Охридски“. София: УИ на СУ „Св. Кл. Охридски“, София, 2017, с. 9

ЛИТЕРАТУРА

1. Актуализирана национална стратегия за устойчиво развитие на туризма, 2014 - 2030 г., Министерство на туризма file:///D:/Users/Pr/Downloads/Strategy-Draft_MT-NSURT-ObshtObsyjdane.pdf (10.06.2018).

2. Алексиева, С., Учителите отварят вратата, ти трябва да влезеш сам... (В туризма - предизвикателството на най-трудните, интересните и творчески професии) - В: *Университетски дневник*, изд. НБУ, бр. 16, 2016, с. 22-23.

3. Алексиева, С., Стамова, С., Стажовете на студентите по туризъм - активно партньорство между университетите и бизнеса - В: *Годишник на Департамент „Администрация и управление“*, НБУ. София: Издателство на Нов български университет, т.2, 2017.

4. Алексиева, С. Предизвикателства и нови практики в преподаването по туризъм и антропология (образователни и творчески акценти в кръглите маси на НБУ в периода 2007-2016 г.) - В: *Юбилеен сборник „Антропология на Изток от рая“* (съст. М. Елчинова, В. Гарнизов). София: Издателство на Нов български университет, 2017, с. 343-354.

5. Борисова, Л. Засилено взаимодействие между университетите и бизнеса - В сб. *„Развитие на висшите училища в контекста на европейските изисквания за качество на образователните услуги“*, (съст. Теодора Георгиева). Ботевград: Издателство на МВБУ, 2017, с. 507 -515.

6. Воденска, М., Милева, Д., Попова, Н. Висшето образование по туризъм в България - традиции и иновации - В сб. *„Развитие на висшите училища в контекста на европейските изисквания за качество на образователните услуги“* (съст. Теодора Георгиева), Ботевград: МВБУ, 2017, с. 393-402.

7. Маринов, В., Асенова, М., Воденска, М. и кол. *Производственият стаж в обучението по туризъм в СУ „Св. Кл. Охридски“*. София: УИ на СУ „Св. Кл. Охридски“, София, 2017, с.9.

8. Награди на Националния студентски конкурс за най-добра разработка на туристическа тематика на МТИ „Културен туризъм 2018“ - официален сайт на Община Велико Търново - <https://www.veliko-tarnovo.bg/bg/novini/4329-nagradi-na-nacionalniya-studentski-konkurs-za-naj-dobra-razrabotka-na-turisticheska-tematika-na-mti-kulturen-turizm-2018> (10.06.2018).

9. Николов, Д., Петков, Е. Укротяване на споделената икономика - В: сп. *Икономист*, бр. 23 - <http://iconomist.bg> (30.05.2018).

10. Студентът Ивайло Коцев от МП „културен туризъм“ на НБУ спечели първа награда в Националния студентски конкурс 2016 за най-добра разработка на туристическа тематика - <https://news.nbu.bg/bg/news/studentyt-ivajlo-kocev-ot-mp-kulturen-turizym-na-nbu-spechili-pyrva-nagrada-v-nacionalniq-studentski-konkurs-2016-za-naj-dobra-razrabotka-na-turisticheska-tematika!8477> (10.06.2018).